

Н. О. Небаба,
к. е. н., доцент кафедри міжнародних економічних відносин,
регіональних студій та туризму, Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0003-1264-106X
А. Г. Колпіна,
магістр, Університет митної справи та фінансів
ORCID ID: 0000-0002-2032-6484

DOI: 10.32702/2306-6806.2020.4.210

ОСОБЛИВОСТІ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ТОРГОВО- ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА МІЖ УКРАЇНОЮ ТА КРАЇНАМИ БЛИЗЬКОГО СХОДУ

N. Nebaba,
PhD in Economics, Associate Professor of Department of International Economic Relations,
Regional Studies and Tourism, University of Customs and Finance
A. Kolpina,
master, University of Customs and Finance

FEATURES OF THE LIBERALIZATION OF TRADE-ECONOMIC COOPERATION BETWEEN UKRAINE AND THE MIDDLE EAST COUNTRIES

У статті розглянуто питання залучення регіону Близького Сходу в переважну в світі тенденцію лібералізації торговельно-економічних відносин між країнами за допомогою укладення угод про зону вільної торгівлі. Дослідження присвячене кількісній оцінці економічних ефектів, що виникають внаслідок укладення країнами угод про зону вільної торгівлі за допомогою розрахунків економічних індексів і коефіцієнтів, що характеризують інтенсивність існуючих торгових зв'язків і можливості їх розширення. Використовуючи розрахунок індексів торгових індикаторів, було проведено аналіз стану зовнішньоторгівельного співробітництва між Україною та близькосхідним регіоном, а також виявлено наслідки для економіки і добробуту України у разі укладення Угоди про зону вільної торгівлі з даними країнами. Досліджено, що для України та регіону Близького Сходу структура експортних потоків у взаємній торгівлі характеризується низьким рівнем дублювання, тобто країни не є конкурентами один одного. Визначено, що для країн Близького Сходу характерна наявність більшої кількості галузей, що мають порівняльну перевагу, тому що їх експорт більш диверсифікований. Визначено країни, поглиблення двосторонніх торговельних відносин з якими може сприятливо позначитися на промисловому і економічному розвитку України.

In this article the author considers the involvement of the Middle East region in the dominant worldwide trend of liberalization of trade relations between countries through the conclusion of free trade agreements. Free trade agreements are the most effective tool to expand and facilitate domestic producers' access to markets in other countries. This study focuses on quantifying the economic effects of free trade agreements by calculating economic indices and coefficients that characterize the intensity of existing trade relations and the possibility of their expansion. The author uses a number of methods to assess the readiness of the Middle East region for trade liberalization: the calculation of the trade intensity index, the export similarity index, the trade complementarity index and revealed comparative advantage — RCA. Using the calculation of trade indicators, a statistical analysis of the state of foreign trade cooperation between Ukraine and the Middle East region was conducted, the structure of foreign trade of Ukraine and the Middle East was considered, the place and role of countries in world trade was determined.

The article was assessed the overall trade effects and changes in the commodity and geographical structures of trade for Ukraine under conditions of trade integration with the countries of the Middle East. An empirical analysis was conducted for sixteen countries in the Middle East region. It was determined that in order to obtain maximum values of the welfare effect and trade creation effect for the Ukrainian economy would be preferred to approach Turkey and Egypt. In addition, there are identified countries with which the deepening of the bilateral trade relations may have a positive impact on the industrial and economic development of Ukraine. It has been researched that for Ukraine and the Middle East region the structure of export flows in mutual trade is

characterized by low level of duplication, that is, the countries are not competitors of each other. In conclusion, the assessment of trade liberalization of Ukraine with the countries of the Middle East showed benefits of a possible free trade area agreement: overall prosperity and mutual trade will increase.

Ключові слова: лібералізація торгівлі, зона вільної торгівлі, зовнішньоторговельне співробітництво, індикатори торгівлі, країни Близького Сходу.

Key words: trade liberalization, free trade area, foreign trade cooperation, trade indicators, Middle East countries.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасній світовій економіці переважають дві протилежні тенденції лібералізації торговельно-економічних відносин між країнами. З одного боку, держави прагнуть створити регіональні торгові об'єднання, знижуючи торгові бар'єри між країнами-учасниками, погіршуючи тим самим умови торгівлі для третіх країн, а з іншого — в рамках міжнародних організацій — до спрощення процедур торгівлі та підвищення ступеня їх прозорості загалом. Спільною рисою цих тенденцій є об'єднання держав з метою посилення ступеню їх економічного розвитку і добробуту через лібералізацію торгових потоків. Протягом останніх двадцяти років Україна розширює взаємодію з державами як ближнього, так і далекого зарубіжжя. Однак в умовах, коли всі країни, як розвинені, так і ті, що розвиваються, формують широку в географічному відношенні, розгалужену й ефективну мережу регіонального партнерства та угод, українська участь у процесах інтеграції є досить обмеженою. За своїм географічним положенням для України перспективна співпраця як з країнами Заходу, так і з країнами Сходу. Країни Близького Сходу, економіки яких активно розвиваються в останні десятиліття, налаштовані на розширення і зміцнення взаємин з Україною, що підтверджується успішно підписаною Угодою про зону вільної торгівлі (ЗВТ) між Україною та Ізраїлем у січні 2019 року. Український внутрішній ринок привабливий для експортерів та інвесторів з різних держав, тому багато країн, у тому числі Туреччина та Єгипет, виступають з пропозицією про укладення Угоди про ЗВТ. Таким чином, виходячи із взаємної зацікавленості України та країн Близького Сходу в подальшому розвитку торговельно-економічних відносин, а також нових можливостей і перспектив, які будуть досягнуті у разі лібералізації торгівлі, це дослідження є більш ніж актуальне.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Слід констатувати, що досліджень на цю тематику не дуже багато. Основною теорією інтеграції є теорія Вінера [1], де докладно представлено статичні ефекти від скасування тарифних бар'єрів. Вивченням динамічних ефектів від створення ЗВТ займався Б. Баласса [2], який виявив численні інструменти, за допомогою яких ЗВТ може вплинути на темпи зростання випуску продукції на секторальному й агрегованому рівнях. Наслідки зняття торгових бар'єрів при укладанні преференційних торгових угод розглядали такі дослідники: А.А. Аліханов [3], Е.Я. Островська [4] та ін. Фундаментальними роботами у сфері розробки та характеристики індикаторів торгівлі є дослідження японського економіста К. Кунімоті [5], який поглиблено займався типологією індексів торгової інтенсивності та детально розглядав кожен індекс з точки зору його застосування до аналізу торгівлі. Сучасні дослідники [6; 7] структурують і збільшують кількість індексів і показників, необхідних для аналізу стану торгівлі між країнами, а також застосовують індекси для аналізу різних інтеграційних об'єднань. Таким чином, аналіз наслідків лібералізації торгівлі є актуальною темою досліджень

як зарубіжних, так і вітчизняних авторів, однак з огляду на швидкоплинність світових економічних процесів зазначена тематика потребує постійного уточнення та наукового опрацювання.

МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Мета статті полягає в дослідженні можливостей лібералізації вітчизняної торгівлі з країнами Близького Сходу. В рамках окресленої мети визначено комплекс таких завдань: дослідити ступінь інтеграційної взаємодії України з країнами Близького Сходу; встановити, наскільки схожа структура експорту країн і чи сприятлива вона для розширення торгівлі; окреслити потенційні торгові ефекти від економічної інтеграції країн; визначити, в яких саме галузях може статися співпраця країн, а також наскільки продукція України буде користуватися попитом на ринку країни-партнера.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Один із перших кроків на шляху оцінки впливу можливої інтеграційної угоди на торгівлю — кількісний вимір інтенсивності торгівлі в даному регіоні. Індикаторами, які можуть бути використані для опису стану, оцінки торгових потоків, структури торгівлі тих чи інших економік, є індекси та коефіцієнти. Ці індекси можуть бути успішно використані для первинного аналізу ситуації взаємної торгівлі в регіоні, а також під час ухвалення рішень з питань торгової політики країни, включаючи рішення про те, вступати чи не вступати в ЗВТ. Торгові індикатори дозволяють визначити, в яких саме галузях може статися активна співпраця країн.

Для оцінки ступеня інтеграційної взаємодії України з країнами Близького Сходу, розраховано індекс інтенсивності двосторонніх товаропотоків (рис. 1). Рисунок 1 показує, що в 2012—2018 рр. індекс інтенсивності двосторонніх товаропотоків України і регіону Близького Сходу досяг значення більше 1, що вказує на високу інтенсивність експортної діяльності українських компаній по відношенню до Близького Сходу протягом досліджуваного періоду. З 2012 р. індекс значно знизив-

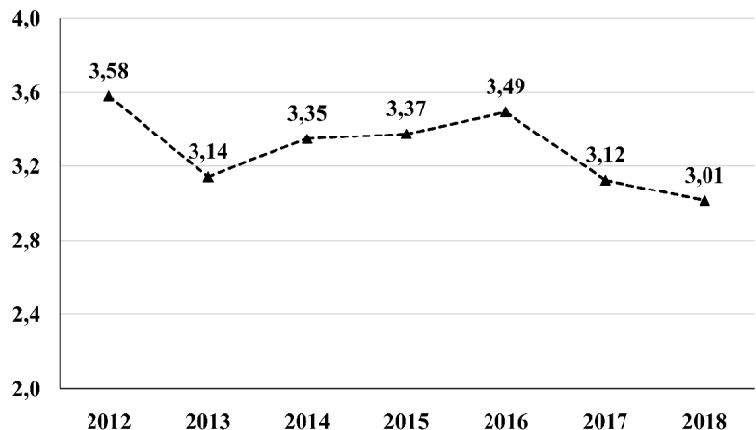

Рис. 1. Динаміка ІІДП між Україною та країнами Близького Сходу за 2012—2018 рр.

Джерело: [8; 9].

Таблиця 1. Значення ІДП для України і країн Близького Сходу за 2012–2018 рр.

Країна	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Бахрейн	0,03	0,12	0,03	0,02	0,16	0,11	0,29
Єгипет	11,12	12,12	14,02	12,09	17,18	11,28	7,96
Ємен	0,86	0,30	1,68	0,97	0,22	1,83	5,83
Ізраїль	2,92	2,90	2,87	4,16	3,27	3,58	3,14
Ірак	4,66	4,24	6,70	4,42	4,05	3,89	4,99
Іран	6,07	4,87	4,71	5,76	7,27	4,38	4,35
Йорданія	6,95	5,69	4,84	2,87	3,25	3,08	3,23
Катар	0,07	0,08	0,21	0,21	0,17	0,56	0,78
Кувейт	0,11	0,31	0,16	0,09	0,25	0,25	0,17
Ліван	17,94	5,23	4,64	7,18	7,96	10,09	8,39
ОАЕ	0,43	0,45	0,46	0,45	0,45	0,57	0,77
Оман	0,66	0,43	0,42	0,42	0,98	0,69	0,72
Палестина	0,31	0,46	0,62	1,13	1,20	8,69	10,47
Саудівська Аравія	1,64	1,43	2,14	2,01	2,01	1,67	2,29
Сирія	17,96	19,21	7,74	10,48	3,94	0,57	0,48
Туреччина	4,18	4,49	5,14	5,78	4,54	4,39	4,37

Джерело: [8].

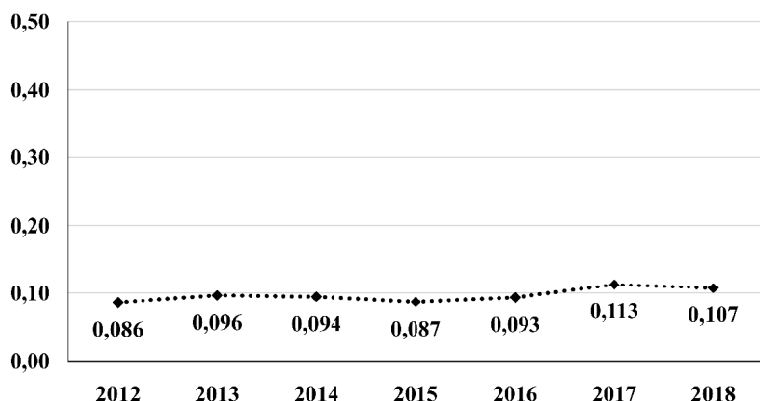

Рис. 2. Динаміка ІПЕ між Україною та країнами Близького Сходу за 2012–2018 рр.

Джерело: [8; 9].

Таблиця 2. ІПЕ України з країнами Близького Сходу, 2018 р.

Країна	Значення показника	Країна	Значення показника
Бахрейн	0,1371	Кувейт	0,0093
Єгипет	0,1225	Ліван	0,1656
Ємен	0,0425	ОАЕ	0,1189
Ізраїль	0,1109	Оман	0,1001
Ірак	0,0004	Палестина	0,2863
Іран	0,0704	Саудівська Аравія	0,0217
Йорданія	0,1056	Сирія	0,1331
Катар	0,0137	Туреччина	0,2033

Джерело: [8].

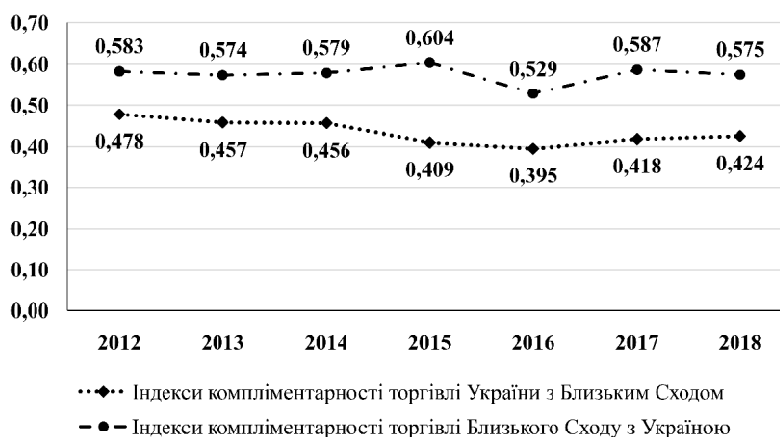

Рис. 3. Динаміка ІТК між Україною та країнами Близького Сходу за 2012–2018 рр.

Джерело: [8; 9].

ся, що свідчить про значне зниження інтенсивності експорту України до Близького Сходу. У 2013–2016 рр. помітно поступове зростання значення цього індексу. Але у 2016–2018 рр. індекс знов скорочувався і у 2018 р. склав 3,01. Оскільки значення індексу протягом аналізованого періоду не було нижче 1, можна сказати, що взаємний товарообіг залишається інтенсивним. Щоб зрозуміти, з якими країнами зовнішня торгівля України найбільш інтенсивна, доцільно розглянути значення індексу інтенсивності двосторонніх товаропотоків (ІДП), розраховані для кожної країни Близького Сходу, які представлені в таблиці 1.

Найбільш активно у 2012–2018 рр. зовнішня торгівля України товарами здійснювалась з Єгиптом (середньорічний індекс — 12,26), Ліваном (8,78), Сирією (8,63), Іраном (5,34), Іраком (4,71) та Туреччиною (4,70). У решти країн-учасниць Близького Сходу індекс становить середнє значення (від 1 до 3). Причому значення індексу для Оману, Об'єднаних Арабських Еміратів, Катару, Кувейту та Бахрейну знаходяться в межах 0,1–0,5, тобто інтенсивність регіональної торгівлі для них вкрай низька. Такі значення індексу говорять про високу загальну перевагу розширення торгових потоків. Це, в першу чергу, пов'язано з тим, що розглянуті країни не є основними торговельними партнерами України, проте в разі зближення мають сприятливий потенціал зростання торгових потоків.

Для того щоб визначити, наскільки схожі структури експорту країн і чи можуть виникнути перешкоди для розвитку торгівлі в регіоні, було розраховано індекс

подібності експорту (ШЕ) (рис. 2). Розрахований показник за основними категоріями експорту товарів за період 2012—2018 рр. має тенденцію до зростання. Якщо в 2012 році індекс становив 0,086, то у 2018 році — 0,107, що все одно значно менше одиниці. Попри те, що з кожним роком індекс збільшується, для України та регіону Близького Сходу структура експортних потоків у взаємній торгівлі характеризується низьким рівнем дублювання.

Для детального аналізу ШЕ, доцільно розглянути показники індексу по кожній країні близькосхідного регіону, щоб визначити, з якими країнами слід лібералізувати торгівлю (табл. 2). Як бачимо з таблиці 2, розрахований показник майже з усіма країнами Близького Сходу близький до нуля, і його найбільше значення становить 0,2863 у порівнянні експорту України та Палестини. З усіма іншими країнами спостерігається дуже низький рівень дублювання, тобто країни не є конкурентами. Таким чином, товарна структура експорту країн різна і сприятлива для розширення торгівлі.

Для того щоб визначити потенційні торгові ефекти від економічної інтеграції країн, необхідно проаналізувати індекс торгової компліментарності (ІТК). Такий показник був розрахований для України та країн Близького Сходу по всім двозначним категоріям товарів за 2012—2018 роки. У 2018 р. як для України, так і для країн Близького Сходу значення ІТК становить середній рівень (0,43 та 0,58) збігу експортно-імпортних потоків між країною та регіоном. Таким чином, загалом можна відзначити середній рівень взаємодоповнюваності експорту та імпорту між країнами (рис. 3).

Що стосується динаміки, то ІТК України з Близьким Сходом мають неоднозначну тенденцію. З 2012 по 2016 роки показник зменшувався, причому однаковими темпами. З 2016 року бачимо збільшення показника (індекси з боку імпорту покращилися на 8%, в той час

Таблиця 3. Значення індексу компліментарності для України і країн Близького Сходу по всім товарним групам за 2018 р.

Країна	Індекси компліментарності торгівлі України з країнами Близького Сходу	Індекси компліментарності торгівлі країн Близького Сходу з Україною
Бахрейн	0,4018	0,4504
Єгипет	0,4848	0,6104
Ємен	0,5597	0,3210
Ізраїль	0,3685	0,4619
Ірак	0,4148	0,2395
Іран	0,4912	0,4374
Йорданія	0,4146	0,3762
Катар	0,4100	0,3428
Кувейт	0,3889	0,3054
Ліван	0,3900	0,4950
ОАЕ	0,3301	0,5835
Оман	0,4168	0,4008
Палестина	0,3336	0,1942
Саудівська Аравія	0,4196	0,3741
Сирія	0,3548	0,1686
Туреччина	0,3836	0,5574

Джерело: [8].

як з боку експорту на — 7%). Проте ІТК під час дослідження відповідності експорту регіону Близького Сходу та імпорту України є більш високим. Це означає, що структура експорту Близького Сходу більше відповідає структурі імпорту України. Отримані дані для торгівлі з країнами Близького Сходу можуть бути порівняні з даними по торгівлі з регіоном загалом. Для України значення індексу компліментарності торгівлі з близькосхідним регіоном загалом відрізняється не дуже сильно від показників з кожною країною окремо.

Таблиця 4. Значення ІВПП у 2018 р.

Україна	Код	10	15	14	72	12	23	26	44	25	11
		RCA	26,2	19,5	13,4	9,6	7,9	6,3	5,7	4,1	3,8
Бахрейн	Код	76	26	27	31	24	21	72	4	70	34
	RCA	11,6	4,9	4,5	3,4	2,3	2,0	1,8	1,7	1,4	1,4
Єгипет	Код	31	57	7	8	25	11	52	17	56	20
	RCA	15,5	12,6	8,0	7,3	6,1	6,1	5,3	4,8	4,3	4,3
Ємен	Код	14	78	3	9	41	8	27	7	4	74
	RCA	35,1	28,7	13,7	7,3	6,7	6,0	4,9	4,6	2,7	2,5
Ізраїль	Код	93	71	31	82	38	56	30	90	28	6
	RCA	16,2	7,1	6,9	5,6	4,9	3,9	3,0	2,7	2,1	2,1
Ірак	Код	27	71	25	8	41	47	78	76	13	74
	RCA	7,6	0,4	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,0
Іран	Код	57	27	25	14	7	31	8	79	78	29
	RCA	8,1	5,3	3,3	2,9	2,9	2,9	2,7	2,4	2,2	1,8
Йорданія	Код	31	25	61	1	7	28	34	78	57	24
	RCA	34,2	23,3	17,1	11,1	9,9	7,6	5,1	4,1	3,7	3,6
Катар	Код	27	31	28	76	89	93	39	29	91	88
	RCA	6,6	5,7	1,9	1,7	1,6	1,6	1,0	0,6	0,3	0,3
Кувейт	Код	27	29	11	1	31	89	4	91	39	20
	RCA	7,0	1,3	0,7	0,7	0,6	0,5	0,4	0,4	0,3	0,3
Ліван	Код	78	49	20	31	71	33	9	21	18	24
	RCA	31,1	10,4	9,4	6,7	6,0	5,1	4,7	4,5	4,4	4,0
ОАЕ	Код	99	24	71	27	76	25	33	79	97	74
	RCA	8,8	6,0	4,3	2,2	2,0	1,7	1,5	1,3	1,2	1,2
Оман	Код	25	27	31	26	76	72	29	89	68	3
	RCA	5,6	5,5	4,3	2,9	2,2	1,9	1,8	1,5	1,2	0,8
Палестина	Код	68	8	15	16	9	7	72	41	78	25
	RCA	51,1	35,5	19,9	16,7	11,4	8,0	7,5	5,9	5,1	4,8
Саудівська Аравія	Код	27	29	39	31	89	28	4	76	25	34
	RCA	6,1	2,1	2,1	1,4	1,3	1,1	0,8	0,8	0,5	0,4
Сирія	Код	9	78	15	51	8	25	7	52	20	34
	RCA	48,6	41,1	38,8	32,1	27,0	19,7	11,6	9,9	9,9	8,9
Туреччина	Код	57	11	25	60	55	61	58	8	54	63
	RCA	15,7	7,1	6,3	4,8	4,6	4,3	4,1	3,6	3,6	3,5

Джерело: [8].

Аналіз індексу компліментарності між експортом України та імпортом країн Близького Сходу (табл. 3) дозволяє виділити три групи країн:

Група 1. З відносно високим індексом компліментарності ($>0,4$), куди увійшли 9 країн: Бахрейн, Єгипет, Ємен, Ірак, Іран, Йорданія, Катар, Оман, Саудівська Аравія. Саме в цій групі є найбільший потенціал для активізації торгової взаємодії.

Група 2. З середнім індексом компліментарності ($0,3—0,4$), куди увійшли сім країн: Ізраїль, Кувейт, Ліван, ОАЕ, Палестина, Сирія, Туреччина.

Група 3. З відносно низьким індексом компліментарності ($0,1—0,3$), в яку не потрапила жодна країна.

Таким чином, в середньостроковій перспективі при лібералізації торгівлі існує значний потенціал для збільшення єгипетського та турецького експорту в Україну. Водночас зберігаються значні можливості для зростання ізраїльського, іранського та ліванського експорту до України, але для цього необхідно буде поліпшити транспортну доступність і логістику між країнами. Можливості істотно наростити імпорт з інших країн будуть вкрай обмежені через низьку відповідність їх нинішнього експортного профілю імпортному профілю України.

Індекс виявлених порівняльних переваг (ІВПП), розрахований по найважливішим категоріям товарів за міжнародною товарною номенклатурою для України та країн Близького Сходу, наведено у таблиці 4.

Як показують розрахунки, Україна має яскраво виражену порівняльну перевагу у виробництві багатьох видів продукції. Найвищі показники даного індексу для групи 10 "зернові культури" (26,2), 15 "жири та олії" (19,5), 14 "рослинні матеріали для вироблення плетених виробів" (13,4), 72 "чорні метали" (9,6) та ін. Країни Близького Сходу мають порівняльну перевагу у виробництві продуктів рослинного походження (Єгипет, Ємен, Ірак, Іран, Йорданія, Палестина, Сирія, Туреччина), мінеральних палив (Бахрейн, Ємен, Ірак, Іран, Катар, Кувейт, ОАЕ, Оман, Саудівська Аравія), добрив (Бахрейн, Єгипет, Ізраїль, Йорданія, Катар, Кувейт, Ліван, Оман) та недорогоцінних металів. Таким чином, у разі лібералізації торгівлі існує можливість збільшення поставок до України цієї продукції, особливо овочів, нафти, органічних хімічних сполук, добрив, алюмінію, свинцю тощо.

Загалом розрахунки ІВПП для України та регіону Близького Сходу показують, що країни мають порівняльну перевагу у виробництві неоднакової продукції. Причому для країн близькосхідного регіону характерна наявність більшої кількості галузей, що мають порівняльну перевагу в порівнянні з Україною, оскільки їх експорт більш диверсифікований. При лібералізації торгівлі між країнами відмінність у порівняльних перевагах у виробництві продукції стане стимулом до збільшення торгових і інвестиційних потоків, а також до економічного зростання.

ВИСНОВКИ

Визначено, що індекс інтенсивності взаємної торгівлі України і регіону Близького Сходу має значення більше 1, що вказує на високу інтенсивність експортної діяльності українських компаній по відношенню до Близького Сходу. Найбільш активно зовнішня торгівля здійснюється з Єгиптом, Ліваном, Іраном, Іраком та Туреччиною. Досліджено, що для України та регіону Близького Сходу структура експортних потоків у взаємній торгівлі характеризується низьким рівнем дублювання, тобто країни не є конкурентами, а товарна структура експорту країн різна і сприятлива для розширення торгівлі. Встановлено, що в середньостроковій перспективі при лібералізації торгівлі існує значний потенціал для збільшення єгипетського та турецького експорту в Україну. Водночас зберігаються значні можливості для зростання ізраїльського, іранського та ліванського експорту до України, але для цього необхідно буде поліпшити транспортну доступність і логістику між країнами. Можливості істотно наростити імпорт

з інших країн будуть вкрай обмежені через низьку відповідність їх нинішнього експортного профілю імпортному профілю України. Визначено, що для країн Близького Сходу характерна наявність більшої кількості галузей, що мають порівняльну перевагу, тому що їх експорт більш диверсифікований. Після укладення угоди про ЗВТ збільшиться взаємна торгівля тими товарами, з виробництва яких країни мають порівняльну перевагу. Ці товари неоднакові для України та Близького Сходу, тобто лібералізація торговельних зв'язків не призведе до загострення конкуренції. Очікуване розширення торгових зв'язків з країнами Близького Сходу призведе до диверсифікації українського експорту.

Література:

1. Viner J. The Customs Union Issue. New York: Carnegie Endowment for International Peace. 1950. 117 p.
2. Balassa B. Trade Liberalisation and Revealed Comparative advantage. The Manchester School. 1965. № 33. P. 99—123.
3. Алиханов А.А., Скрыбина В.Ю., Тарасюк Е.В. Либерализация торговых взаимоотношений между странами: оценка и последствия. Международная торговля и торговая политика. 2015. № 3. С. 3—26.
4. Островская Е.Я., Скрыбина В.Ю. Оценка целесообразности заключения соглашения о зоне свободной торговли между ЕАЭС и Египтом с использованием расчетов торговых индикаторов. Современная конкуренция. 2016. Том 10. № 6. С. 89—106.
5. Kunimoto K. Typology of trade intensity indices. Hitotsubashi journal of economics. 1977.
6. Iapadre L. Regional integration agreements and the geography of world trade: statistical indicators and empirical evidence. University of L'Aquila and CIDEI, 2006.
7. Mikic M., Gilbert J. Trade Statistics in Policymaking A Handbook of Commonly Used Trade Indices and Indicators. Studies in Trade and Investment, Trade Policy Section, Trade and Investment Division. UNESCAP, 2007.
8. Trade statistics for international business development. URL: www.trademap.org
9. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

References:

1. Viner, J. (1950), The Customs Union Issue, Carnegie Endowment for International Peace, New York, USA.
2. Balassa, B. (1965), "Trade Liberalisation and Revealed Comparative advantage", The Manchester School, vol. 33, pp. 99—123.
3. Alihanov, A.A. Skrjabina, V.Ju. and Tarasjuk, E.V. (2015), "Liberalization of trade relations between countries: assessment and consequences", Mezhdunarodnaja trgovlja i trgovaja politika, vol. 3, pp. 3—26.
4. Ostrovskaja, E.Ja. and Skrjabina, V.Ju. (2016), "Evaluation of the feasibility of concluding an agreement on a free trade zone between the EAEU and Egypt using calculations of trade indicators", Sovremennaja konkurencija, vol. 10. no.6, pp. 89—106.
5. Kunimoto, K. (1977), Typology of trade intensity indices, Hitotsubashi journal of economics.
6. Iapadre, L. (2006), Regional integration agreements and the geography of world trade: statistical indicators and empirical evidence, University of L'Aquila and CIDEI, Italy.
7. Mikic, M. and Gilbert, J. (2007), Trade Statistics in Policymaking A Handbook of Commonly Used Trade Indices and Indicators. Studies in Trade and Investment, Trade Policy Section, Trade and Investment Division, UNESCAP, Bangkok, Thailand.
8. Trade statistics for international business development (2020), available at: www.trademap.org (Accessed 31 January 2020).
9. The official site of the State statistics service of Ukraine (2020), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 31 January 2020).

Стаття надійшла до редакції 23.03.2020 р.